

УДК 341.6

Н.В. Камінська

ORCID: [0000-0002-7239-8893](https://orcid.org/0000-0002-7239-8893)

МІЖНАРОДНА ПРАВОТВОРЧІСТЬ І ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЯК СУЧАСНІ ФЕНОМЕНИ

Мета статті передбачає розкриття поняття і сутності міжнародної правотворчості як сучасного феномену, підходів до його розуміння, відмінних характеристик. Оскільки вивчення міжнародної правотворчості пов'язано, насамперед, з природою міжнародного договору як одного з основних джерел міжнародного права, а міжнародна договірна правотворчість яскраво демонструє найбільш актуальні аспекти розвитку міжнародного права, тому актуальним є комплексне дослідження цих феноменів, їх співвідношення та визначення перспективних напрямів наступних наукових напрацювань у цій сфері.

Задля досягнення заявленої мети використано методологічний інструментарій, що включає низку загальних і спеціальних методів і методологічних підходів дослідження: зокрема феноменологічний, гносеологічний, герменевтичний, аксіологічний, онтологічний, компаративістський і праксеологічний підходи, а також діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, структурно-функціональний методи, метод правової семіотики, правового моделювання і прогнозування тощо.

Узагальнено існуючі доктринальні позиції стосовно існуючих понять, трактувань міжнародної правотворчості, окремих наукових підходів визначення цього феномену у вузькому і широкому значеннях, відмінних характеристик, а також прогалин, що потребують належного ґрунтового аналізу. Підкреслено що концептуалізація міжнародної правотворчості підкреслює тісний зв'язок з науковою проблематикою джерел міжнародного права, порядком їх створення і реалізації. Тенденції і закономірності, характерні для системи джерел міжнародного права, співмірні з розвитком міжнародної правотворчості загалом, специфікою галузевої міжнародної правотворчості тощо.

Констатовано, що фундаментальні засади і стандарти міжнародної правотворчості зумовлені природою і змістом цього феномену, об'єктно-суб'єктивним складом, сферами і рівнями поширення тощо. Взаємодоповнюючими процесами вбачається процеси створення міжнародних договірних норм і міжнародних звичаєвих норм, міжнародних судових рішень, що визначені встановленими міжнародним правом процедурами, фундаментальне значення при цьому мають загальні принципи права, основні принципи міжнародного права, спеціальні принципи міжнародної правотворчості. Саме комплексний і системний підходи дозволяють цілісно і багатогранно розкрити природу досліджуваних феноменів.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародна правотворчість, міжнародна договірна правотворчість, джерела міжнародного права, міжнародний договір, суб'єкт, реалізація, феномен, співвідношення.

DOI 10.34079/2518-1319-2025-15-30-92-101

Постановка проблеми. Динаміка і трансформація міжнародно-правових відносин, міжнародного правового порядку універсального і регіонального рівнів зумовлюють необхідність вивчення теоретичних і практично-прикладних аспектів діяльності уповноважених суб'єктів на створення і забезпечення реалізації міжнародного права. Звісно, насамперед, йдеться про міжнародну правотворчість, що суттєво відрізняється від

правотворчості національної, значною мірою і від наднаціональної. Крім цього, різні сфери життєдіяльності і пріоритети міжнародної співпраці, численні виклики і загрози, особливо війни та інші збройні конфлікти, міжнародна злочинність, кліматичні зміни та екологічні катастрофи, соціальна і цифрова нерівність тощо визначають підстави і пріоритетність модернізації відповідних сфер і галузей міжнародної правотворчості.

Враховуючи той факт, що міжнародний договір є одним з найдавніших джерел міжнародного права, так само процедури міжнародної договірної правотворчості суттєво відрізняється від інших різновидів, специфікою відзначається і механізм реалізації міжнародних договірних норм, їх юридична сила тощо. Саме природа установчих міжнародних договорів, на підставі яких створюються міжнародні організації, міжнародні судові інституції, а також мирних договорів, згідно з якими завершуються війни та інші збройні конфлікти, можуть вирішуватись питання обміну військовополонених, відшкодування заподіяних збитків, післявоєнної відбудови і т.д., перебувають у центрі уваги керівників держав, міжнародних організацій, представників переговорних процесів, дипломатичного корпусу, науковців, експертів і громадськості.

Аналогічно інші джерела міжнародного права, їх природа, процес створення і реалізації відзначаються особливостями, є значущими для усєї системи міжнародно-правового регулювання і міжнародного правового порядку.

На цій основі закономірна **мета дослідження**, а саме розкриття поняття і сутності міжнародної правотворчості як сучасного феномену, підходів до його розуміння, відмінних характеристик. Вивчення міжнародної правотворчості пов'язано, насамперед, з природою міжнародного договору як одного з основних джерел міжнародного права, а міжнародна договірна правотворчість яскраво демонструє найбільш актуальні аспекти розвитку міжнародного права. Тобто актуальним є комплексне дослідження цих феноменів, їх співвідношення. Досягненню заявленої мети сприятиме методологічний інструментарій, що включає низку загальних і спеціальних методів і методологічних підходів дослідження: зокрема феноменологічний, гносеологічний, герменевтичний, аксіологічний, онтологічний, компаративістський і праксеологічний підходи, а також діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, структурно-функціональний методи, метод правової семіотики, правового моделювання і прогнозування тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На відміну від усталених категорій і явищ у науці міжнародного права, власне проблематика міжнародної правотворчості не належить до найбільш вивчених і не становить предмет постійного наукового аналізу й дискусій. Водночас окремі аспекти цього феномену певною мірою досліджували В. Корецький, В. Буткевич, І. Лукашук, Є. Ерліх, В. Василенко, В. Базов, О. Задорожній, Х. Лаутерпахт, Г. Гроцій, А. Фердрос, Ч. Хайд, Я. Броунлі, М. Баймуратов, М. Буроменський, Н. Малишева, В. Мицик, К. Савчук, Н. Пронюк, К. Сандровський, В. Денисов, О. Скрипнюк, Т. Сироїд, Л. Сон, С. Карвацька, В. Кисіль, А. Андрейків, М. Яновський та ін.

Зрештою, активний розвиток системи міжнародного права у ХХ столітті, у т.ч. під впливом процесів глобалізації та інтеграції, цифровізації, а також значні проблеми щодо ефективності міжнародного права, його норм і принципів, джерел, інституційних механізмів їх реалізації дозволяють стверджувати про необхідність певної ревізії міжнародного права, удосконалення міжнародної правотворчості. Проте, на наше переконання, такі процеси мають відбуватись на підставі належного наукового обґрунтування, концептуалізації і системного стратегічного виміру візії міжнародної правотворчості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатогранна природа та унікальність феномену міжнародного права закономірно проєкціонується на його фундаментальні категорії, явища, процеси, підсистеми та інші структурні елементи. Власне міжнародна правотворчість є, безумовно, однією з таких, тому потребує постійної уваги, аналізу статичних й динамічних аспектів розвитку.

Насамперед зауважимо, що зі створенням міжнародно-правових норм і принципів

тісно переплітається проблематика джерел міжнародного права, що підтверджується в численних наукових виданнях з теорії міжнародного права. Хоча домінує загальна одностайність стосовно переліку цих джерел, їх природа і зміст дещо відмінні. Так, проф. Ч. Хайд стверджував, що джерела позиціонуються з моменту, коли принципи і правила, що регулюють поведінку держав, уперше з'являються як такі (Hyde). Інші наголошували, що підставою юридичних норм, які визначають міжнародні відносини, є усвідомлення цивілізованими державами необхідності міжнародного правового порядку і їх добровільна згода, що впливає з цього, на визнання його обов'язковості. Усвідомлення і згода набувають свого зовнішнього вираження (формулювання) у міжнародних звичаях і трактатах, інших угодах, дипломатичних переговорах, законодавстві, зрештою у міжнародних судових рішеннях. Наскільки згадані акти і звичаєва практика точно відображають правові позицію, політику і наміри держав, інших суб'єктів міжнародного права, настільки вони можуть вважатися джерелами сучасного позитивного міжнародного права (Пронюк, 2010).

Проф. А. Фердросс пов'язував поняття "джерела міжнародного права" з дією міжнародно-правових норм у часі, зауважуючи, що обставини, врегульовані правотворчими нормами і за допомогою яких встановлюються норми міжнародного права, називають *джерелами міжнародного права*. Тому відома типологізація *норми міжнародного права на формальні (правотворчі) та матеріальні (позитивні)*. Названий учений дослідник аргументував доцільність синтезу індивідуалістичного й універсалістського напрямків у теорії міжнародного права, природного права і позитивізму, права і філософії; також теорії «помірного монізму», за якою міжнародне право і національне право є частинами єдиної системи, з пріоритетом першого; у теорії загальних принципів міжнародного права доводив, що позитивістське уявлення про міжнародне право як про право, що складається виключно з міжнародних договорів є швидше метафізикою, а застосовані повсюдно принципи міжнародного права є кристалізацією міжнародної справедливості (Simma, 1995; Brett, 1955).

Слід підкреслити існуючі вузьке і широке розуміння *джерел міжнародного права*, причому за найширшим підходом це матеріальні умови життя суспільства, що також є джерелом й інших соціальних явищ, ідей, правосвідомості, національного права тощо. Цікавим і більш коректним є трактування джерел міжнародного права як форм, в яких існують норми міжнародного права, тобто як результату процесу створення цих норм, при чому ґрунтуючись на так званій теорії узгодження волі держав. Проте не тільки останні наділені відповідними правотворчими повноваженнями, тому вдалим є підкреслення зв'язку механізму *міжнародно-правової нормотворчості (правотворчості)* з концепцією узгодження позицій суб'єктів міжнародного права. Тобто *міжнародна правотворчість* у цьому випадку становить підсумок узгодження насамперед позицій держав й інших суб'єктів міжнародного права, а не виключно їх волі. Отже, створення норм міжнародного права є процесом, а джерела міжнародного права – кінцевим результатом даного процесу (Пронюк, 2010; Камінська, б.д.; Войціховський, 2020).

Варто нагадати, що єдиним міжнародно-правовим документом, де конкретизується питання джерел, є *Статут Міжнародного Суду ООН*, у його ст. 38 зазначено: «Суд, завдання якого полягає у вирішенні відповідно до міжнародного права спорів, що передаються до нього, застосовує: а) міжнародні конвенції, загальні чи спеціальні, що встановлюють норми, прямо визнані сторонами спору; б) міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної як право; в) загальні принципи права, визнані цивілізованими націями; г) з урахуванням положень [ст. 59](#), судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих фахівців з публічного права різних країн як допоміжні засоби для визначення норм права. Це положення не обмежує повноваження Суду вирішувати справу *ex aequo et bono*, якщо сторони на це погодяться.» Згадана ст.59

передбачає, що «Рішення Суду обов'язкове лише для сторін у справі, і лише щодо цієї конкретної справи». (Організація Об'єднаних Націй, 1945).

На наш погляд, зазначені джерела передбачають не лише настання певних зобов'язань, їх виконання, а й особливий порядок їх створення, суб'єктно-компетенційні характеристики тощо. Фундаментальне значення має чіткість визначення і трактування поняття *міжнародного договору* (англ. *treaty*, фр. *traité*) як міжнародної угоди, укладеної між державами в письмовій формі і регульовану міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох зв'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування. Це закріплено у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. (United Nations, 2005). Аналогічний підхід відображено у національному законодавстві, а саме Законі України «Про міжнародні договори України» 2004 р.: міжнародний договір України – укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) (ст. 2) (Закон України № 1906-IV, 2004).

Окремий напрям наукових досліджень стосується міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій, зокрема правоздатності укладати міжнародні договори «реалізується правилами цієї організації – зокрема, установчими актами організації, прийнятими відповідно до них рішеннями і резолюціями, а також сталою практикою цієї організації» (ст. 1, 6 Віденської конвенції про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.). (Організація Об'єднаних Націй, 1986). На це звертають увагу у своїх наукових працях Шпакович О.М., Шаламберідзе М.В. (Шпакович та Шаламберідзе, 2020), поряд з цим, актуальні питання щодо правотворчої діяльності інститутів Європейського Союзу, механізмів міжнародної правотворчості, впливу глобалізації тощо. (Якименко та Сало, 2014; Оверчук, 2019; Окопник, Гаврилюк, 2020)

Названі й інші акти у цій сфері конкретизують процес укладення міжнародного договору, його основні стадії. Спеціальним законодавством, а саме законом України 2004 р. деталізовано порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України, регламентує повноваження органів державної влади та офіційних осіб щодо їх укладення, порядок надання згоди на обов'язковість для України міжнародних договорів.

Загалом *міжнародний договірний процес*, що стосується створення міжнародних договірних норм, базується на ustalених нормах, основних принципах міжнародного права і галузевих принципах кодифікованої галузі права міжнародних договорів. Варто підкреслити, що категорія «міжнародний договірний процес» використовується у різних значеннях, зокрема, у зарубіжних виданнях згадується переважно «процес (процедури) укладення міжнародного договору» (*international treaty making, the treaty-making process*), рідше «міжнародний законодавчий процес» (*international legislative process*) та ін.

Варто наголосити, що з-поміж різновидів міжнародної правотворчості, крім міжнародної договірної правотворчості, виокремлюється міжнародна звичаєва правотворчість, міжнародна судова правотворчість та ін. на основі критерію джерел міжнародного права, водночас за суб'єктним і об'єктним складом також можна виокремлювати відповідні її різновиди. Українські вчені значною мірою досліджують їх специфіку (Пасічник, 2015; Андрейків, 2018; Щокін, 2012), проте цій проблематиці, безумовно, можна і необхідно приділити увагу в окремих наукових напрацюваннях.

М. Антонович виокремлює «міжнародний правотворчий процес», а при розкритті його сутності з'ясовує поняття і природи джерел міжнародного права, міжнародного звичаєвого права, загальних принципів права, ієрархії джерел міжнародного права і *jus cogens*. На її думку, значна частина міжнародного права абсолютно не схожа на

внутрішньодержавне право, «багато міжнародних норм не виражені прямо (експліцитно) і не створені авторитетним органом – це так звана імпліцитна нормативність». Авторка стверджує, що Міжнародний Суд ООН (Міжнародний Суд Справедливості, МСС) тільки декларує право, а не створює доктрини стереотипних рішень. «Таке рішення не є формально обов'язковим, але авторитетним і фактично немає механізму забезпечення виконання цього рішення. Це допоміжне джерело права, але авторитетне. Стаття 38 Статуту МСС не розкриває, яким чином змінюються норми міжнародного права, і хто ініціює зміни». (Антонович, 2021). Дискусійним вбачається виокремлення у міжнародному процесі правотворення, який на наш погляд, більш влучно називати міжнародною правотворчістю або процесом міжнародної правотворчості, власне ролі індивідів, які поряд з організаціями «під натиском» впливають на держави у контексті створення договірних прав «(часом витлумачене МСС)». (Антонович, 2021, с. 46-52).

В.Г. Буткевич, В.В. Мицик і О.В. Задорожній обґрунтовують міжнародну правотворчість як «активну творчу діяльність суб'єктів міжнародного права щодо формування правової норми через узгодження державних інтересів, волі (позицій)». (Буткевич, Мицик та Задорожній, 2002). Український учений І.І. Лукашук запропонував лаконічну дефініцію міжнародної правотворчості: «процес створення норм міжнародного права його суб'єктами». (Lukashuk, 1997). Інші автори трактують цей феномен як творчу, ініціативну діяльність суб'єктів міжнародного права, спрямовану на формування норм міжнародного права шляхом узгодження інтересів (позицій) зацікавлених сторін, результатом якої є прийняття міжнародного документу, що містить міжнародно-правові норми (Чаплук, 2011, с. 24).

Доволі абстрактний зміст наведеного наступного визначення міжнародної правотворчості – це процес створення норм міжнародного права його суб'єктами, що має виключно консенсусний характер, причому відсутні спеціальні органи правотворчості, самі суб'єкти за бажанням визначають методи створення норм права, що полегшує адаптацію цих методів до мінливих умов міжнародного життя. Особливою тенденцією міжнародного правотворчого процесу є те, що він стає більшою мірою інституалізованим і набуває регулярного характеру, що пов'язано з активною правотворчою діяльністю міжнародних організацій. (Бігняк, 2020, с. 104).

У свою чергу, О.О. Нігрєєва визначає досліджуваний феномен у вузькому і широкому сенсах. Так, у першому випадку безпосереднє надання, неправим за своєю природою, приписам юридичної обов'язковості, тобто трансформацію їх у міжнародно-правові норми. У широкому розумінні міжнародна правотворчість охоплює усі етапи формування нормативного припису, від його формулювання до надання йому юридичної сили. Йдеться також про те, що це будь-який правотворчий юридичний процес, що полягає у розробленні, зміні та відміні норм міжнародного права і має здійснюватися задля врегулювання міжнародних відносин виключно уповноваженими суб'єктами із застосуванням певних правил та прийомів юридичної техніки. У результаті численних наукових розвідок підкреслюється доцільність розмежування поняття міжнародної правотворчості й міжнародної нормотворчості, адже остання є процесом утворення не тільки правових, але й інших норм, що регулюють міжнародні відносини. (Нігрєєва, 2018, с. 267–293; 2014, с. 157–162; 2013, с. 157–160).

Закономірним постають питання про стандарти і принципи, форми і способи, методи міжнародної правотворчості. Наприклад, безпосередньо серед особливих методів міжнародного правотворчого процесу, через які реалізується погоджувальна природа міжнародного права, виділяють: правило консенсусу, метод досягнення компромісних домовленостей на основі правила «пакета». Правило консенсусу означає, що рішення вважається прийнятим, якщо жодна з держав, що беруть участь у процесі прийняття рішення, не висуває проти рішення заперечення, що перешкоджає схваленню рішення в цілому. Сутність «пакетного» підходу полягає у тому, що основні проблемні

питання мають розглядатись і вирішуватись у тісному взаємозв'язку. Такий підхід або принцип діє у системі права СОТ, а обидва зазначених правила використовувалися під час конференції з розробки Конвенції з морського права 1980 р. (Бігняк, 2020, с. 105).

Стандартам міжнародної правотворчості менше уваги приділено, проте можна врахувати узагальнення, зроблені у роботі «Ефективність законодавства та міжнародні стандарти правотворчості». Йдеться про міжнародні стандарти правотворчості, що розвивають концепцію «ідеальної конструкції» права, яка, попри існування різних правових систем, включає досягнення останніх і слугує орієнтиром для створення ефективного та сучасного законодавства. Міжнародні стандарти правотворчості визначаються як загальні правила та ідейно-ціннісні орієнтири, формалізовані в міжнародних правових актах (документах) міжнародних урядових та неурядових організацій, містять вимоги для забезпечення високого рівня організації правотворчого процесу, формування ефективного національного законодавства відповідно до принципів верховенства права. (Волохов, 2025, с. 479).

Як бачимо, хоч і викладене стосується стандартів правотворчості національного рівня, все ж таки їх сутнісні характеристики відзначаються основоположним аксіологічним виміром, що є прийнятними і для міжнародної правотворчості універсального і регіональних рівнів. Так само очевидно є юридична обов'язковість таких стандартів закріплених у міжнародних договорах, на відміну від інших стандартів «м'якого права», що мають рекомендаційний характер. Проте, на наш погляд, є необхідність їх подальшого вивчення, у тому числі типологізації, механізмів реалізації, моніторингу і контролю тощо, з урахування факторів впливу, зокрема агресії, інших сучасних загроз (Камінська, 2023; Камінська та Гдичинський, 2025).

Висновки. Сучасна парадигма міжнародної правотворчості лише в останні роки становить предмет наукових пошуків і дискусій, що враховують відповідні здобутки та проблеми, тенденції і закономірності розвитку міжнародного права у різні історичні епохи. Фундаментальні засади і стандарти міжнародної правотворчості зумовлені природою і змістом цього феномену, об'єктно-суб'єктним складом, сферами і рівнями поширення тощо. Взаємодоповнюючими процесами вбачається процеси створення міжнародних договірних норм і міжнародних звичаєвих норм, міжнародних судових рішень, що визначені встановленими міжнародним правом процедурами, фундаментальне значення при цьому мають загальні принципи права, основні принципи міжнародного права, спеціальні принципи міжнародної правотворчості. Саме комплексний і системний підходи дозволяють цілісно і багатогранно розкрити природу досліджуваних феноменів.

Задля з'ясування багатовимірності міжнародної правотворчості, на наше переконання, доцільно акцентувати на необхідності її концептуалізації, розкриття міжгалузевої природи, диференціації і типологізації різновидів міжнародної правотворчості, відображення актуальних загальноцивілізаційних міжнародно-правових цінностей, специфіки міжнародно-правової регламентації стандартів і відповідних процедур, механізмів правозастосування, моніторингу і контролю. Це забезпечить своєчасність й ефективність, дієвість міжнародно-правового регулювання, еволюцію міжнародної правотворчості в сучасних динамічних умовах, з урахуванням реальних і потенційних викликів, у контексті модернізації міжнародного правового порядку.

Бібліографічний список

- Андрейків, А.І., 2018. Роль міжнародних судових установ у формуванні та реалізації звичаєвого міжнародного права. Кандидат наук. Дисертація. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 237 с.
- Антонович, М., 2021. *Міжнародне право: навч. посіб.* Київ: Юрінком Інтер.
- Бігняк, О.В. (ред.), 2020. *Теорія міжнародного права: навчально-методичний посібник.* Херсон: Видавництво «Гельветика».

- Буткевич, В. Г., Мицик, В. В. та Задорожній, О. В., 2002. Міжнародне право. Основи теорії: підручник. К.: Либідь, 608 с.
- Войціховський, А. В., 2020. *Міжнародне право : підручник*. Харків.
- Волохов, О. С., 2025. *Ефективність законодавства та міжнародні стандарти правотворчості: монографія*. Київ: Юрінком Інтер, 484 с.
- Закон України Про міжнародні договори №1906-IV від 29.06.2004 р. [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>>
- Камінська, Н. В. та ін., б.д. Міжнародне право. Мультимедійний посібник / Національна академія внутрішніх справ. [онлайн]. Доступно: <https://arm.navs.edu.ua/books/mg/presentation/tema_7/index.html>
- Камінська, Н. та Гдичинський, В., 2025. Сучасна парадигма агресії як підстава модернізації міжнародної правотворчості. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Юридичні науки*, 3(140), с. 4–13. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2025\(140\)01](https://doi.org/10.31617/3.2025(140)01)
- Камінська, Н.В., 2023. Повноваження органів конституційної юрисдикції з питань міжнародних договорів: досвід зарубіжних держав та України. *ScienceRise: Juridical Science*, 2(24), с. 4–10. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2023.283460>
- Нігрєєва, О. О., 2018. Правотворчість у міжнародному праві: окремі питання. *Формування і розвиток правотворчості в умовах трансформації суспільства: колект. монографія / за ред. В. П. Плавича*. Одеса: Фенікс, с. 267–293.
- Нігрєєва, О.О., 2013. Правотворчість у міжнародному праві: до питання про визначення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*, 6-3, Том 2, с. 157–160.
- Нігрєєва, О.О., 2014. Правотворчість у контексті джерел міжнародного права. *Юридичний вісник*, 5. с. 157–162.
- Оверчук, О.М., 2019. Актуальне питання до проблеми механізму міжнародної правотворчості. *Національні правові системи в умовах глобалізації (пам'яті професора О. Г Мурашина)*, с. 99-102 [онлайн]. Доступно: <<https://elar.navs.edu.ua/items/ef3dff15-081e-4f22-8d61-b903086dba69>>
- Окопник, О.М. та Гаврилюк, Ю.В., 2020. Міжнародна правотворчість в умовах глобалізації та вдосконалення для України. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «ПРАВО»*, 1(1), с. 130-134 DOI: [10.32342/2709-6408-2020-1-1-18](https://doi.org/10.32342/2709-6408-2020-1-1-18)
- Організація Об'єднаних Націй, 1945. Статут Організації Об'єднаних Націй (з поправками). Статут Міжнародного Суду Організації Об'єднаних Націй, 1945 *Верховна Рада України* [онлайн]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text>
- Організація Об'єднаних Націй, 1986. Віденська Конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 р. *Верховна Рада України* [онлайн]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text>
- Пасічник, Я.С., 2015. Міжнародна судова процедура: теоретичні та практичні питання правового регулювання. Кандидат наук. Дисертація. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 196 с.
- Пронюк, Н. В., 2010. *Сучасне міжнародне право : навч. посіб.* Київ: КНТ.
- Чаплик, О.І., 2011. Методологічні засади взаємодії національної та міжнародної правотворчості. *Юридична Україна*, 4, с. 21–26.
- Шпакович, О.М. та Шаламберідзе, М.В., 2020. Правотворча діяльність міжнародних організацій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 25(3), с. 108-114.
- Щокін, Ю.В., 2012. *Міжнародно-правовий звичай: проблеми теорії і практики: монографія*. Харків: Право.
- Якименко, Х.С. та Сало, В.І., 2014. Правотворча діяльність інститутів Європейського

- Союзу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*, 27, с. 77–91.
- Brett, P., 1955. Voelkerrecht, by Alfred Verdross [online]. Available at: <<http://www.austlii.edu.au/au/journals/SydLRev/1956/24.pdf>>
- Hyde Charles Cheney [online]. Available at: <<https://www.britannica.com/biography/Charles-Cheney-Hyde>>
- Lukashuk, I. I., 1997. *The Law of the International Community. International law on the Eve of the 21st Century: views from the International Law Commission*. New York: UN, P. 51-68.
- Simma, B., 1995. The Contribution of Alfred Verdross to the Theory of International Law. *European Journal of International Law*, 6(1), p. 33–54 [online]. Available at: <<http://www.ejil.org/pdfs/6/1/1300.pdf>>
- United Nations, 2005. *Vienna Convention on the Law of Treaties 1969* [online]. Available at: <https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf>

References

- Andreikiv, A. I., 2018. Rol mizhnarodnykh sudovykh ustanov u formuvanni ta realizatsii zvychaievoho mizhnarodnoho prava [The role of international judicial institutions in the formation and implementation of customary international law]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademii». Odesa, 237 s.
- Antonovych, M., 2021. *Mizhnarodne pravo : navch. posib. [International law: a textbook]*. K.: Yurinkom Inter, 384 s. (in Ukrainian)
- Bihniak, O.V. (red.), 2020. *Teoriia mizhnarodnoho prava: navchalno-metodychnyi posibnyk [Theory of international law: a teaching and methodological manual]*. Kherson: Vydavnytstvo «Helvetyka». (in Ukrainian)
- Brett, P., 1955. Voelkerrecht, by Alfred Verdross [online]. Available at: <<http://www.austlii.edu.au/au/journals/SydLRev/1956/24.pdf>>
- Butkevych, V. H., Mytsyk, V. V. and Zadorozhnii, O. V., 2002. *Mizhnarodne pravo. Osnovy teorii: pidruchnyk [International Law. Fundamentals of Theory: Textbook]*. K.: Lybid, 608 s. (in Ukrainian)
- Chapliuk, O.I., 2011. Metodolohichni zasady vzaiemodii natsionalnoi ta mizhnarodnoi pravotvorchosti [Methodological principles of interaction between national and international lawmaking]. *Yurydychna Ukraina*, 4, s. 21–26. (in Ukrainian)
- Hyde Charles Cheney [online]. Available at: <https://www.britannica.com/biography/Charles-Cheney-Hyde>>
- Kaminska N. V. ta in., n.d. *Mizhnarodne pravo. Multymediini posibnyk [International Law. Multimedia Guide] /Natsionalna akademiiia vnurishnykh sprav. [onlain]*. Dostupno: <https://arm.nava.edu.ua/books/mg/presentation/tema_7/index.html> (in Ukrainian)
- Kaminska, N. and Hdychynskiy, V., 2025. Suchasna paradyhma ahresii yak pidstava modernizatsii mizhnarodnoi pravotvorchosti [The modern paradigm of aggression as a basis for the modernization of international lawmaking]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. Seriia. Yurydychni nauky*, 3(140), p. 4–13. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2025\(140\)01](https://doi.org/10.31617/3.2025(140)01) (in Ukrainian)
- Kaminska, N.V., 2023. Povnovazhennia orhaniv konstytutsiinoi yurysdyktsii z pytan mizhnarodnykh dohovoriv: dosvid zarubizhnykh derzhav ta Ukrainy [Powers of bodies of constitutional jurisdiction on issues of international treaties: experience of foreign states and Ukraine]. *ScienceRise: Juridical Science*, 2(24), s. 4–10. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2023.283460> (in Ukrainian)
- Lukashuk, I. I., 1997. *The Law of the International Community. International law on the Eve of the 21st Century: views from the International Law Commission*. New York: UN, P. 51-68.
- Nihreieva, O. O., 2013. Pravotvorchist u mizhnarodnomu pravi: do pytannia pro vyznachennia [Lawmaking in international law: on the question of definition]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Yurysprudentsiia*, 6-3. Tom 2.

- p. 157–160. (in Ukrainian)
- Nihreieva, O. O., 2014. Pravotvorchist u konteksti dzherel mizhnarodnoho prava [Lawmaking in the context of sources of international law]. *Yurydychnyi visnyk*, 5, s. 157–162. (in Ukrainian)
- Nihreieva, O. O., 2018. Pravotvorchist u mizhnarodnomu pravi: okremi pytannia [Lawmaking in international law: specific issues]. *Formuvannia i rozvytok pravotvorchosti v umovakh transformatsii suspilstva: kolekt. monohrafiia / za red. V. P. Plavycha*. Odesa: Feniks, s. 267–293. (in Ukrainian)
- Okopnyk, O.M. and Havryliuk, Yu.V. 2020. Mizhnarodna pravotvorchist v umovakh hlobalizatsii ta vdoskonalennia dlia Ukrainy [International lawmaking in the context of globalization and improvement for Ukraine]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «PRAVO»*, 1(1), s. 130-134 DOI: 10.32342/2709-6408-2020-1-1-18 (in Ukrainian)
- Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, 1945. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii (z popravkamy). Statut Mizhnarodnoho Sudu Orhanizatsii Obiednanykh Natsii, 1945 [Charter of the United Nations (as amended). Statute of the International Court of Justice of the United Nations, 1945] *Verkhovna Rada Ukrainy* [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text> (in Ukrainian)
- Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, 1986. Videnska Konventsiiia pro pravo dohovoriv mizh derzhavamy i mizhnarodnymi orhanizatsiiamy abo mizh mizhnarodnymi orhanizatsiiamy 1986 [Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations of March 21, 1986.]. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text> (in Ukrainian)
- Overchuk, O.M., 2019. Aktualne pytannia do problemy mekhanizmu mizhnarodnoi pravotvorchosti [A topical issue regarding the problem of the mechanism of international lawmaking]. *Natsionalni pravovi systemy v umovakh hlobalizatsii (pamiaty profesora O. H Murashyna)*, s. 99-102 [online]. Available at: <<https://elar.navs.edu.ua/items/ef3dff15-081e-4f22-8d61-b903086dba69>> (in Ukrainian)
- Pasichnyk, Ya.S., 2015. Mizhnarodna sudova protsedura: teoretychni ta praktychni pytannia pravovoho rehuliuвання [International judicial procedure: theoretical and practical issues of legal regulation]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv, 196 s. (in Ukrainian)
- Proniuk, N. V., 2010. Suchasne mizhnarodne pravo : navch. posib. [Modern international law: a teaching aid.] Kyiv : KNT, 280 s. (in Ukrainian)
- Shchokin, Yu. V. 2012. *Mizhnarodno-pravovyi zvychai: problemy teorii i praktyky: monohrafiia [International legal custom: problems of theory and practice: monograph]*. Kharkiv: Pravo, 456 s. (in Ukrainian)
- Shpakovych, O.M. and Shalamberidze, M.V. 2020. Pravotvorcha diialnist mizhnarodnykh orhanizatsii [Law-making activities of international organizations]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. 25(3), p.108-114. (in Ukrainian)
- Simma, B., 1995. The Contribution of Alfred Verdross to the Theory of International Law. *European Journal of International Law*, 6(1), p. 33–54 [online]. Available at: <<http://www.ejil.org/pdfs/6/1/1300.pdf>>
- United Nations, 2005. *Vienna Convention on the Law of Treaties 1969* [online]. Available at: <https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf>
- Voitsikhovskiy, A. V., 2020. *Mizhnarodne pravo : pidruchnyk [International law: textbook]*. Kharkiv, 544 s. (in Ukrainian)
- Volokhov, O.S., 2025. *Efektivnist zakonodavstva ta mizhnarodni standarty pravotvorchosti: monohrafiia [Effectiveness of legislation and international standards of lawmaking: monograph]*. Kyiv: Yurinkom Inter, 484 s. (in Ukrainian)

- Yakymenko, Kh.S. and Salo, V.I., 2014. Pravotvorcha diialnist instytutiv Yevropeiskoho Soiuzu [Law-making activities of the institutions of the European Union]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*, 27, s. 77–91. (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy Pro mizhnarodni dohovory № 1906-IV vid 29.06.2004 r. [Law of Ukraine On International Treaties No. 1906-IV of June 29, 2004.] [online]. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>> (in Ukrainian)

Kaminska Nataliia

INTERNATIONAL LAWMAKING AND SOURCES OF INTERNATIONAL LAW AS MODERN PHENOMENA

The purpose of the article is to reveal the concept and essence of international lawmaking as a modern phenomenon, approaches to its understanding, distinctive characteristics. Since the study of international lawmaking is primarily associated with the nature of an international treaty as one of the main sources of international law, and international treaty lawmaking clearly demonstrates the most relevant aspects of the development of international law, it is therefore relevant to conduct a comprehensive study of these phenomena, their correlation and the definition of promising directions for further scientific developments in this area.

To achieve the stated goal, a methodological toolkit was used, which includes a number of general and special methods and methodological approaches to the study: in particular, phenomenological, epistemological, hermeneutic, axiological, ontological, comparative and praxeological approaches, as well as dialectical, comparative legal, system-structural, structural-functional methods, the method of legal semiotics, legal modeling and forecasting, etc.

The existing doctrinal positions regarding existing concepts, interpretations of international lawmaking, individual scientific approaches to defining this phenomenon in a narrow and broad sense, distinctive characteristics, as well as gaps that require proper thorough analysis are summarized. It is emphasized that the conceptualization of international lawmaking emphasizes a close connection with the scientific issues of the sources of international law, the order of their creation and implementation. Trends and patterns characteristic of the system of sources of international law are commensurate with the development of international lawmaking in general, the specifics of sectoral international lawmaking, etc.

It is stated that the fundamental principles and standards of international lawmaking are determined by the nature and content of this phenomenon, the object-subject composition, spheres and levels of distribution, etc. The processes of creating international treaty norms and international customary norms, international judicial decisions, which are determined by the procedures established by international law, are seen as complementary processes, while the general principles of law, the basic principles of international law, and the special principles of international lawmaking are of fundamental importance. It is the comprehensive and systemic approaches that allow us to comprehensively and multifacetedly reveal the nature of the phenomena under study.

Keywords: international law, international lawmaking, international treaty lawmaking, sources of international law, international treaty, subject, implementation, phenomenon, correlation.

Стаття надійшла до редколегії 01.12.2025 р.